

Spomenik revolucije pred slovenskim parlamentom

Primite tatu

Skupina zgodovinarjev je "slovenski javnosti v vednost poslala" izjavo, v kateri so ugodoma zapisali, da so "zaskrbljeni zaradi razmer, v katerih se je v zadnjem času znašla slovenska zgodovinska stroka". Kje so pa bili ti gospodje in gospe doslej?! Bilo je več kot dovolj časa, predvsem pa razlogov za zaskrbljenost.

Če niso bili zaskrbljeni v času komunističnega režima, ko je bila zgodovinska stroka povsem vprežena v komunistični ideološki projekt ohranjanja revolucionarnih izročil, bi lahko svojo zaskrbljenost izrazili vsaj po letu 1990, po padcu

totalitarnega režima. Pa ne le to, lahko bi se končno lotili objektivnega raziskovanja naše zgodovine, predvsem polpretekle seveda. Lahko bi opozarjali na mnoge neraziskane teme, na slabo napisano zgodovino, na pristranske učbenike. Pa niso nič naredili. Molčali so in se še naprej sli varuhe pridobitev revolucije.

Vpreženi v voz

V prvi točki izjave so zapisali: "Sprememba razmerij med političnimi silami v slovenski državi postavlja zgodovinarje pred nove izzive in izbire. Podpisani se ne moremo znebiti občutka, da se vračajo časi, ko je bila zgodovinska veda vprežena v voz državne in politične oblasti. Bolj kot po uvedbi demokratičnih sprememb na Slovenskem pred petnajstimi leti se je z novo vlado zaostrišlo razmejevanje med zgodovinarji, ki s svojo razlago

služijo interesom oblastnih krogov, in tistimi, ki slovensko preteklost obravnavajo razvojno brez razmejitev, postavljenih zaradi političnih koristi."

Je moralo priti do spremembe "razmerij med političnimi silami v slovenski državi", da se pred zgodovinarje postavljajo novi izzivi in izbire? Kje pa so ti (pod izjavo podpisani) zgodovinarji bili do zdaj? Ali so si morda zamišljali, da se ne bo treba nikoli soočiti z resnico oziroma z resnično zgodovino? Res je, dolgo jim je to uspevalo. Petnajst let je zelo dolga doba v življenju človeka. Petnajst let so hodili v službe, raziskovali, pisali učbenike in nosilne zgodovinske knjige (npr. Enciklopedija Slovenije), sedeli v raznih strokovnih svetih, ki so odločali, kaj je primerno za ljudi (za učence, dijake in študente ter za širšo javnost, na primer tisto, ki gleda televizijo). Petnajst let so kroji-

li podobo pristranske zgodovine. Nihče jih v tem času zaradi tega ni niti občutneje pokritiziral v kakšnem pismu bralcev, kaj šele da bi se jim postavilo vprašanje: Kaj pa se vi, zgodovinarji, sploh greste, kakšno zgodovino (resnico) zagovarjate in vsiljujete javnosti, kakšne zgrešene (celo zločinske, ko je na primer dogajanje med drugo svetovno vojno zahtevalo okoli 90.000 slovenskih življenj, od tega jih gre vsaj polovica na rovaš revolucije, saj so bili partizani v veliki meri tudi vojska za potrebe revolucije; da o uvedbi komunistično-udbovske diktature, ki so jo uvedli po "osvoboditvi", ne govorimo) projekte iz naše polpretekle zgodovine branite? Petnajst let je tako dolgo obdobje, da je situacija danes prav absurdna.

Obdani s spomeniki

Podpisani se ne morejo "znebiti" »

» občutka, da se vračajo časi, ko je bila zgodovinska veda vprežena v voz državne in politične moči“. A res? Kdaj pa so se časi, o katerih govorijo, sploh končali? Tako kot se je leta 1990 z demokratizacijo zgodila samo kratkotrajna oblastna "motnja", potem pa so se dobri stari časi ohranjanja pridobitev revolucije v obliki kontinuitete starih oblastnih struktur mirno nadaljevali vse do zadnjih volitev, tako so tudi mnogi zgodovinarji, razen nekaj rahlih turbulenc, mirno naprej vrtnarili v svojih vrčičkih, obdani s spomeniki revolucije in komandanta Staneta.

Pravijo, da "se je z novo vlado zaostri razmejevanje med zgodovinarji, ki s svojo razlago služijo interesom oblastnih krogov, in tistimi, ki slovensko preteklost obravnavajo razvojnno brez razmejitev, postavljenih zaradi političnih koristi". Res, pravi so odprli to temo. Čisto po načelu primite tatu. Potem ko so bili oni ves čas do danes vpreženi v varovanje revolucionarne dediščine in ko so imeli popoln monopol nad resnico v Sloveniji, zdaj kažejo s prstom na druge. In da oni "slovensko preteklost obravnavajo razvojnno brez razmejitev, postavljenih zaradi političnih koristi"? Vse to je preveč prozorno. Veliko ljudi si misli o njih vse kaj drugega, kot to počno sami o sebi.

Resnica ni pomembna

Poglejmo, kaj so napisali v drugi točki. "Moralno očiščevanje zaradi preteklih dejanj velja pozdraviti, če ne služi dnevni politiki in želji po zamenjavi ene 'resnice' z drugo, pač glede na izide volitev." Kdo pa presoja o tem, kaj je prav in kaj ne? Menda ne samo tisti, ki so do zdaj vedrili in oblačili v našem zgodovinsko, zdaj pa se jim je zazdelo, da se končujejo njihovi monopoli.

Izjava: "Februarska razprava o fojbah in roških pobojih in odziv vladajoče garniture nanjo pa kaže, da žele nekateri krogi prikazovati del novejšo slovenske zgodovine enostransko skozi (sicer tragično) vprašanje žrtev, in to predvsem ene strani, zanemarjajoč vzročnost posledičnost dogodkov in širši zgodovinski okvir, v katerem so se dogajali. Pri tem se postavljajo ob stran sočasna in odločilna dejanja, ki so

vodila k ustvarjanju slovenske državnosti (osvoboditev Slovenije od okupatorjev, priključitev Primorske k matici, uveljavitev Republike Slovenije k federativni Jugoslaviji)."

Zanje je razprava o fojbah in komunističnih pobojih očitno lahko samo takšna, kot si jo oni zamišljajo. Resnica ni pomembna. Tiste redke, ki jim zanjo ni vseeno in ki se dotikajo tudi doslej sistematično zamolčevanih tem, pa je treba diskvalificirati, da so enostranski in da ne upoštevajo vzročnosti in posledičnosti dogodkov. Kaj bi ob tem šele zanje lahko rekli! O upoštevanju "širšega okvira" pa le to, da ta "širši okvir" nikogar ne odvezuje temeljne civilizacijske norme, da varuje človeška življenja in človekovo dostojanstvo.

Osvoboditev v diktaturo

"Odločilna dejanja, ki so vodila k ustvarjanju slovenske državnosti", naj bi bila za podpisano skupino zgodovinarjev "osvoboditev Slovenije od okupatorjev, priključitev Primorske k matici, uveljavitev Republike Slovenije v federativni Jugoslaviji". Le kakšna osvoboditev je to, če temelji na množičnih pobojih nemočnih ljudi, ki jim ni primere v povojni Evropi, če nova oblast sistematično zaplenja zasebno lastnino, če sodno preganja na tisoče drugače mislečih, če dosledno zatire vsako politično in mnenjsko svobodo, če vlada z vsesplošnim strahom Udbe, če razvija takšno gospodarstvo, ki nima perspektive, itd.?! Če ne bi bili partizani komunistična vojska, ki je delovala v korist revolucije (pobijanja, zapiranja, diktatura), bi lahko v tistih razmeroma ugodnih

Zgodovinar Božo Repe je doslej odločal o šolskih, muzejskih, televizijskih in še kakšnih vsebinah. Zdaj ko bo to počel še kdo drug, pa naj bi bilo konec sveta.

povojnih okoliščinah, ko sta tako Avstrija kot Italija veljali za zaveznici nacifasizma, pridobili še kaj drugega kot samo "Primorsko". Ali je "uveljavitev Republike Slovenije v federativni Jugoslaviji" kakšna posebna zasluga koga, na primer komunistov? Po takšnih argumentih posegaš takrat, ko te mnogi drugi argumenti oziroma vsa resnica ne zanima, ko se vrtili le v krogu svoje omejene resnice in ti ostanejo samo še takšne puhlice.

Izjava: "Tako pretehtavanje slovenske preteklosti se širi tudi na starejša obdobja. Opazna je težnja, da bi znanstvena dognanja zgodovinskega (tudi z neposrednimi posegi v šolstvo) zamenjal mitični prikaz zgodovine. Tako se na primer znova krepi kult Karantanije. Od tod do pristajanja na venetsko teorijo ni več dolga pot, zlasti ko pomislimo, da so se privrženci avtonomizma zatekli v zavetje najmočnejše vladne stranke. Navedeno neznanstveno soočanje s preteklostjo nas oddaljuje od sodobne miselnosti v Evropi in svetu."

Tisto s Karantanijo je malo poceni. Sicer pa bo tudi o tistih časih treba reči še kakšno. Na primer to, kako ni obstajalo samo nasilno pokristjanjevanje karantanskih prednikov Slovencev, ampak pred tem še veliko temeljitejši pomor staroselskih kristjanov s strani "naših prednikov" Slovanov. Tudi podtikanje, "da so se privrženci avtonomizma zatekli v zavetje najmočnejše vladne stranke", je poceni očitek.

V slonokoščenih stolpih

V tretji točki izjave beremo naslednje: "Podpisani sodimo, da je o

Inštitut za novejšo zgodovino, ki ga vodi dr. Jasna Fischer, pušča neraziskane mnoge pomembne teme naše polpretekle zgodovine.

odločanju praznikov, ki naj bi simbolizirali slovensko enotnost, nujna pretehtana strokovna razprava. Tej pa naj sledi politična odločitev. Ob tem poudarjamo tudi, da nas razdvojenosti ne bodo rešila praznovanja, temveč spoštljiv in objektivni odnos do preteklosti v celoti." Le kje so bili do zdaj sami s svojim spoštljivim in objektivnim odnosom do preteklosti? Kar nenadoma so se spomnili nanj.

Izjava: "Izkušnje tudi kažejo, da je en sam spominski dan premalo za zaznamovanje in zlasti za razumevanje tistega, kar se je dogajalo ob slovenskih zahodnih, severnih in vzhodnih mejah. Z zgodovinskim dogajanjem je treba živeti vsak dan in mora biti pomemben sestavni del vseslovenskega zgodovinskega spomina, še posebej tistega na dogajanje med drugo svetovno vojno in tik po njej. Zgodovinski znanosti je treba dati več veljave tudi takrat, ko v družbenem življenju ni kriznih dogodkov, in ne iskati pri zgodovinarjih pomoč le takrat, ko naj opravijo delo, ki ga politika noče ali ne more opraviti sama!"

Zgodovinarji so tudi zato, da pomagajo politiki (parlamentu ali vladi) pri razkrivanju ali razumevanju nekaterih dogodkov ali tem. Kdaj pa se bo politika obrnila nanje, če ne takrat, ko je to potrebno? Sedenje v slonokoščenih stolpih znanosti in raziskovanje poljubnih ("nevarnih") tem v odprti demokratični družbi pač ni več dovolj.

Le varuhi revolucije?

V četrti točki so zapisali: "Podpisani opozarjamo še na kadrovske odločitve sedanje oblasti. Gre za sestavo strokovnih svetov, ki odločajo o programih zgodovine v šolskem sistemu, pa tudi za imenovanje posameznikov na vodilna mesta v zgodovinskih ustanovah. Napovedujejo se nove kadrovske spremembe v duhu vladnih naporov. Načelo lojalnosti – v ustaljenih demokracijah velja ta državi in ne stranki – se z uradnikov širi tudi na zgodovinarje in druge intelektualce. Tako se izgublja avtonomnost, ki si jo je zgodovinsko pisje s težavo izborilo že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja."

Ob "kadrovske odločitvah" prejšnjih oblasti podpisniki niso nikoli moralizirali. Kar nenadoma jih mo-

tijo poteze nove politično drugačne oblasti. V raznih strokovnih svetih in pri vodenju zgodovinskih ustanov očitno lahko sodelujejo le eni, le varuhi revolucionarnih pridobitev. Če pa se zgodi, da nekdo na ta mesta postavi nekoga drugega, je ta ali nepriemer ali pa je tako početje nesprejemljivo. Govorjenje o lojanosti do stranke (in ne do države) je navadno podtikanje, kako čim bolj diskreditirati novo oblast. Najhujše je sklincevanje na "avtonomnost", ki naj bi jo bili zgodovinarji dosegli že v osemdesetih letih. Kakšna "avtonomnost" je bila to? Saj jim prejšnja kontinuitetna oblast res ni nič hotela, ko pa so pridno pisali naprej besedila, ki so nadaljevala s skrajno enostranskim obravnavanjem predvsem naše polpretekle zgodovine. Enkrat se je to početje pač moralo končati. Upajmo, da je zdaj napočil ta trenutek.

Neraziskana zgodovina

Vrhunec sprenevedanja dosežejo podpisniki izjave v zadnji, peti točki: "Vse navedeno vodi v neznanstvenost in podrejanje zgodovine politiki. Žal nam je, da so se v tem smislu za doseganje takih ciljev močno zavzeli tudi nekateri kolegi, ki v dnevnem tisku in drugje z nepretehtano besedo izrekajo sodbe o naši preteklosti ali pa žele kameleonstvo prikazati kot neke vrste osebno 'rast', čemur naj bi sledili tudi drugi v stroki. Pri tem pa pozabljajo na lastne hvalnice, ki so jih peli času, o katerem sedaj tako kritično govorijo."

Tisto, kar so podpisniki sami doslej obilo počeli (neznanstvenost in podrejanje zgodovine politiki) zdaj podtikajo drugim. V tej zadnji točki je vse zapisano ena sama zalitev tistih, ki se vsaj malo trudijo, da bi naše zgodovinske končno začelo raziskovati tudi mnoge teme, ki so bile do zdaj zapostavljene ali celo zavestno prezrte. Na primer: ali imamo napisano objektivno zgodovino Vosa, Ozne in Udbe z opisi metod in sredstev, ki so jih te službe uporabljale, z opisi konkretnih primerov kršenja temeljnih človekovih pravic; koliko ljudi so te službe ubile, ugrabile, mučile, zaprle, strle? Ali imamo objektivno zgodovino revolucionarnega in partizanskega nasilja med drugo svetovno vojno na Slovenskem? To je mogočna te-

V Inštitutu za novejšo zgodovino bi se lahko kdo lotil tudi raziskovanja zgodovine Vosa, Ozne, Udbe, medvojnih in povojnih pobojev, povojne represije itd., pa do slej te volje ni bilo. Raje raziskujejo druge, tudi manj pomembne teme.

ma, ki pa je povsem nedotaknjena. Ali imamo objektivno zgodovino voditeljev revolucije, npr. Kardelja, Kidriča, Mačka in drugih, pri čemer bi upoštevali vse vidike njihovega delovanja, predvsem tiste, ki so imeli hude posledice za mnoge ljudi, ne pa le nekakšnih formalističnih organizacijskih shem, kot je to bilo v navadi doslej? Ali kdo raziskuje tako veliko temo naše polpretekle zgodovine, kot so povojni množični poboji? Nihče. Ali se je kakšen zgodovinar že lotil raziskovanja povojne represije – od zaplomb, zapiranja ljudi, metod mučenja, ki so se pri tem uporabljale, socialnih posledic za žrtve komunizma?

Kdaj se bo kdo lotil raziskovanja delovanja udbovskega sistema? To je poleg prejšnjih tema, vredna več doktorskih disertacij. To so megateme za naše zgodovinarje, ti pa se obnašajo tako, kot da sploh ne bi obstajale. Potem pa brez raziskav naštetih tem, ki so bistvene za razumevanje naše novejšo zgodovine, pišejo enciklopedije, sintetične zgodovine, učbenike, odločajo prek raznih strokovnih svetov, krojijo politiko delovanja muzejskih ustanov itd.

Petnajst let je bilo, da bi se tudi kdo od podpisnikov izjave lotil kate-tere od naštetih tem.

Gospa in njen Francoz

Sicer pa lahko po drugi strani izjavo tudi pozdravimo. V njej skupina zgodovinarjev angežirano izraža svoja stališča, in to celo proti svojim kolegom v stroki. Nekaj takšnega je zatohli slovenski zgodovinsko prostori že dolgo potrebovali. Petnajst let je trajalo nekakšno zatišje, molk. Znano pa je, da brez dialoga in kresa-

nja mnenj ni pravega napredka. Tudi če se je včasih zakresala kakšna iskra, je hitro ugasnila. Veliko zgodovinarjev je raje gojilo svojo občutljivost, zamerljivost in se umikalo v slonokoščen stolpe znanosti. To pa je bila – glede na teme, ki so v Sloveniji še vedno povsem nedotaknjene in neobdelane – najslabša možnost, ki pa je očitno nekaterim (varuhom revolucije) navdse ustrezala. Kakšna zgodovinar-ka je znala po "zgodovinske" kuluarjih takoj sprožiti verbalno kampa-njo proti komu, ki si je drznil izstopiti iz pravovernega kroga in javno predstaviti mnenje ali dognanje, ki je ogrozilo "tradicionalno resnico", s čimer je naredila nanj zakulisni pritisk.

V kakšni mentalni luknji tiči takšna gospa zgodovinar-ka, naj povem s konkretnim primerom. Ko sem se nekoč oglašil v ustanovi, kjer kraljuje, me je posedla za svojo mizico in mi začela pridigati, češ, kaj se gremo, da se je pred časom pogovarjala z nekim francoskim zgodovinarjem, ki jo je vprašal, kdaj bomo Slovenci nehali s svojo kolaboracijo, ki povsod v civiliziranem svetu velja kot nekaj zavrženega. Gospa mi je hotela s pomočjo tujih avtoritet, in to celo francoskih, dopovedati, naj se ne blamiramo s svojim zagovarjanjem kolaboracije. Zadeva je seveda naravnost perverzna iz mnogih zornih kotov. Najprej, gospa me je meni nič tebi nič ozmerjala in diskvalificirala, da zagovarjam kolaboracijo. Za to je uporabila celo tuje strokovnjake, in to Francoze, češ da imajo o tem vendar razčiščene poglede in da je pri njih kolaboracija pač nekaj izrazito slabega, kdor jo zagovarja, pa je ničvreden.

Psovka s kolaboracijo

Pri tem sta seveda oba, gospa in njen gospod Francoz, kolikor sploh obstaja, pozabila na bistvo stvari: da sta ustrelila mimo in da sta se oba osmešila. Prvič, nihče v Sloveniji ne zagovarja kolaboracije kot takšne, saj bi bilo to res noro. Nekatere, ki jim ni vseeno za resnico oziroma to, kar se je dogajalo med drugo svetovno vojno na Slovenskem, pač zanima, za kaj je v resnici šlo, in da je v Sloveniji nemogoče govoriti o čisti formi kolaboracije. Naj se kdo še tako trudi zamolčati vrsto pomembnih podatkov in govoriti o kolaboraciji, mu to ne bo uspelo. Ker mu ne more. Beseda kolaboracija se pri nas še vedno uporablja kot psovka, s katero nekoga, pa naj bo v preteklosti ali v sedanjosti, diskvalificira. V slovenskih medvojnih razmerah, ko so komunisti sistematično zlorabljali uporništvu proti okupatorju za brezobzirno brutalno komunistično revolucijo oziroma morijo (4.000 Slovencev so umorili med vojno!), s čimer so napadene in ogrožene prisilili, da se branijo, s čimer so se posledično morali nasloniti tudi na okupatorja, da so si zavarovali hrbet, saj bi jih drugače tudi ta uničeval, nikakor ni mogoče govoriti o kolaboraciji. Vsi tisti, ki so tako med vojno kot danes uporabljali ta diskreditacijski termin, so samo kazali s prstom na nasprotnika – zato, da so s tem zakrili svojo krivdo (med vojno) ali nesposobnost (danes).

In gospod Francoz? Je med zadnjimi, ki bi nam lahko bral levite. Prvič zato, ker dobro vemo, kako je s francoskimi levičarji v strokovnih vrstah. Dovolj škode so naredili v šestdesetih in sedemdesetih letih. Vzgojili so levičarske teroriste, ki so morili in pohabljali nemočne ljudi in vzgojili so tudi kakšnega Pol Pot. Slednjega oziroma več milijonov njegovih žrtev imajo na grbi prav ti francoski levičarski gospodje profesorji. In še, pri njih je med vojno res šlo tudi za kolaboracijo. Pri njih ni bilo notranjega političnega spopada (revolucije v razmerah okupacije), nihče ni nikogar pobijal, da bi se kdo moral v zavarovanju zateči tudi k okupatorju. In če gospod francoski zgodovinar vse te pomembne elemente zamolči, zavestno seveda, potem ni vreden piškavega oreha.

Ivo Žajdela